

2,5—3 millió. A legfőbb felvevő piacok Ausztria, Németország, Franciaország és az Egyesült Államok. Külföldi szakemberek már ekkor nagy elismeréssel adóztak a magyar gyógynövények jó minőségének és a jól megszervezett kereskedelmi hálózatnak. Magyar szakemberek pedig rámutatnak az illóolajgyártásban rejlő lehetőségekre. (I. k. K.: Köztelek, 1913 szept. 24.)

Statisztikai adatok szerint a gyógyszeripari vegyészeti vállalatokban foglalkoztatott munkavállalók lét-

száma 1910—1913. között 196-ról 318-ra emelkedett. Ez az adat némiképpen rávilágít az iparág fejlődésére, amely gazdasági mutatókban ekkor még nem juthatott kifejezésre.

A bécsi III. Nemzetközi Gyógyszerész Kiállításon (1913) 12 magyar gyógyszergyártó cég vett részt szép sikerrel, köztük a *Richter* és a *Chinoin*, valamint több kisebb üzem.

(Folytatása következik)

A GYÓGYSZERÜGYI SZERVEZÉS KIALAKULÁSA

DR. ZALAI KÁROLY

A gyógyszerügyi szervezés feladata, hogy meghatározza és megvalósítsa a gyógyszerellátás szervezetének legmegfelelőbb felépítését, működését és fejlesztését. A mai értelemben vett gyógyszerellátási, gyógyszerészi tevékenység hosszú évszázadokon keresztül egybeforrt a gyógyító orvos munkájával, s csak mintegy 300 évvel ezelőtt, a XVII. század végén különült el véglegesen, és fejlődött önálló foglalkozássá. Azonban már ezt megelőzően is találunk a gyógyítás történetének lapjain olyan adatokat, rendelkezéseket, intézkedéseket, melyek kifejezetten gyógyszerészi jellegűek, tehát a beteg ember gyógyszerekkel való megfelelő ellátását szolgálták. A pályájukat szerető, haladó szellemű orvos-gyógyszerészek, ill. a későbbi évszázadokban gyógyszerészek sokat munkálkodtak, hogy a lakosságot gyógyszerekkel nemcsak megfelelően ellássák, hanem magát a gyógyszerészi tevékenységet is fejlessék. E törekvéseket tekinthetjük a gyógyszerügyi szervezés előfutárainak. Hosszú időnek kellett eltelnie, amíg egy város, tartomány, vagy állam átlátta és magáévé tette a gyógyszerekkel való ellátás javítására irányuló egyéni törekvések fontosságát és szükségesnek tartotta hatalmi szóval is irányítani a gyógyszerek forgalombahozatalát. Ezen intézkedések a lakosság érdekeit szolgálták. Így születtek meg a gyógyszerellátás szervezetének és működésének kialakulását befolyásoló első hivatalos rendeletek, törvények, jogszabályok.

Magyarországi vonatkozásban az első írásbeli okmány, amely gyógyszerészekről és gyógyszer-tárakról intézkedik, a *Budai Törvénykönyv*, melyet a budai polgárok közel 200 éven át, 1244—1421-ig német nyelven folyamatosan vezettek. A törvénykönyv egyik pontja intézkedik, hogy a gyógyszerészek csak olyasmint adjanak el, „ami régtől fogva patikába való”. A továbbiakban a tekintetben rendelkezik, hogy vasárnap és más ünnepeken „gyógyszert a betegeknek testi könnyebülésükre” kiadhatják nappal és éjjel is.

A XVII. században az önállósult gyógyszerészi foglalkozás gyors fejlődésnek indult. A napjainkig is tartó három évszázados átalakulására nagy hatással volt a tudományok fejlődése és a kor társadalmi, gazdasági rendje.

A különböző tudományok közül elsősorban jelentős hatást gyakorolt a gyógyszerészet alaku-

lására a természettudományok, különösen a fizika, kémia nagymérvű fejlődése, másodsorban az orvostudomány reneszánsza, majd a műszaki tudományok kialakulása és nagyarányú fejlődése.

A társadalmi és gazdasági rend mindenkor alakulása ugyancsak nagy befolyással volt és van ma is a gyógyszerészet fejlődésére. A XVII. és XVIII. századot a feudális társadalmi rend jellemezte, melyben a gyógyszerek készítését és forgalombahozatalát a céhrendszerben működő polgári gyógyszer-tárak és a szerzetesi endek gyógyszer-tárai végezték. A hűbéri társadalmi rendet felváltotta a kapitalizmus, amely a tőke felhasználásával és felhasználásával már a XIX. században is lehetővé tette gyógyszerüzemek létesítését, melyek az idők folyamán egyre fejlődő gyógyszergyárakká nőttek. Ezen átalakulás nagy hatással van a gyógyszerészet alakulására, mert ennek következtében a gyógyszerelőállítási tevékenység a gyógyszer-tárakból egyre inkább átvándorlik a gyógyszeripari területre, s így a gyógyszerellátás egyes feladatait a XIX.—XX. századforduló idejétől kezdve a gyógyszer-tárak és a gyógyszer-gyárak együttesen végzik.

A gyógyszerészet és a gyógyszerellátás helyzetének alakulásában lényeges változást jelent az a társadalmi és gazdasági változás, amelynek mindannyian szemtanúi és részesei vagyunk. A szocialista társadalmi és gazdasági rend alapjainak lerakása és építése új lehetőségeket adott a gyógyszerellátás további fejlesztésére. Megvalósult az egységes irányítás alatt álló, merkantil szellemtől mentes állami gyógyszerellátás, amely egyre inkább beépül az egészségügybe. Az állami egészségügy olyan munkaterületeket (gyógyszerkutatás, gyógyszerellenőrzés, gyógyszerismertetés, egészségügyi felvilágosítás stb.) nyitott meg a gyógyszerész számára, ahol az egészségügy fejlesztése érdekében egyre szélesebb területen és eredményesebben dolgozik együtt a gyógyszerész az orvossal. Az állami egészségügy szervezetében a gyógyszerészet tehát ismét szorosabban kapcsolódik az orvostudományhoz, mellyel valamikor egy volt, s melytől három évszázaddal ezelőtt különült csak el.

A gyógyszerészet fejlődését a fentiekben csak röviden vázoltuk. Ha a gyógyszerügyi szervezés kialakulásának útját keressük, akkor az eddigiek-

ben ismertetett általános tényezőknél kívül azokra a konkrét tényezőkre is rá kell mutatni, melyek a gyógyszerészet fejlesztésében leginkább szerepet játszottak. Számuk sok, jelentőségük sem egyforma, így csak a három legfontosabbra fogunk kitérni. Ezek:

- 1 a gyógyszerészek egyetemi oktatása,
- 2 a gyógyszerkönyvek kiadása,
- 3 a gyógyszerészetet szabályozó jogszabályok alkotása és hatályba léptetése.

1. Hazánkban a gyógyszerészek egyetemi oktatását a nagyszombati egyetemen hét évvel az orvoskar felállítását követően, 1772-ben rendelték el. Ezt megelőzően hazánkban a gyógyszerészképzés céhszerű volt, vagyis a jelöltek a gyógyszer-tárakban sajátították el a szükséges szakmai ismereteket. Ezután a tanítómester „felszabadította” a jelöltet és erről írást adott neki. Az egyetemi oktatás megvalósítása egyrészt megadta az alapot a gyógyszerészeti tudományok kialakulásához, másrészt lehetőséget teremtett az egységes gyógyszerészeti gyakorlat kialakításához, hiszen ezt megelőzőleg a kiképzés gyógyszer-táranként más volt. Az egyetemi gyógyszerészképzés fejlődésével egyre nőtt az egyetem szerepe és felelőssége a korszerű és egységes gyógyszer-ellátás megvalósításában.

2. Ugyanilyen célokat szolgált a gyógyszerkönyvek szerkesztése és megjelentetése is. Az első gyógyszerkönyvek szerkesztésében túlnyomórészt csak az orvos- és gyógyszerészképzés legkiválóbb professzorai vettek részt. Így a gyógyszerkönyveken keresztül is az egyetem irányítása jutott érvényre a gyógyszer-tári gyakorlatban. Hazánkban a XIX. század második feléig osztrák gyógyszerkönyvek alapján dolgoztak a gyógyszer-tárak. Az 1871-ben megjelenő I. Magyar Gyógyszerkönyv, majd a továbbiak nyomán egyre inkább emelkedett a gyógyszerészeti munka színvonala. Külön kell megemlíteni az 1954-ben megjelent V. Magyar Gyógyszerkönyvet, amely már nemcsak a gyógyszer-táraknak, hanem az egész gyógyszer-ellátásnak szabvány.

3. A gyógyszerészet fejlődése szempontjából igen jelentősek a gyógyszerészeti működést és eljárást szabályozó jogszabályok alkotása és hatályba helyezése. A már említett Budai Törvénykönyvön kívül nagyobb jelentőségűek a következők:

Az 1644-ben életbeléptetett „*Lex sanitaria Ferdinanda*”, amely a gyógyszerek készítésével, kiadásával, utánpótlásával kapcsolatban hoz rendelkezéseket.

Az 1876. évi XIV. törvénycikk a közegészségügyi rendezéséről, amely közegészségügyi alaptörvényünk és elsőnek határozza meg a gyógyszerészet fogalmát és helyét. A törvény megállapítja, hogy a gyógyszerészet a közegészségüggyel szoros kapcsolatban áll, a gyógyszer-tárak közegészségügyi intézmények, nem sorolhatók az ipari üzemek közé. A „gyógyszerészeti ügy fontosságára és a gyógyszer-tár vezetés egyformaságának biztosítása érdekében” elrendeli, hogy a gyógyszerészet „az állam felügyelete alá helyeztessék”.

Az 1948. évi XXX. törvény hatályon kívül helyezi az 1876. évi XIV. törvénycikk gyógyszerészeti vonatkozású paragrafusait és a fejlődésnek megfelelően újból szabályozza a gyógyszer-tárak és a gyógyszer-ellátás legfontosabb feladatait.

A fentiek alapján láthattuk, hogy a gyógyszerészet, gyógyszer-ellátás fejlődésében döntő szerepet játszott a tudományok fejlődése, a társadalmi és gazdasági rend alakulása, az egyetemi gyógyszerészképzés bevezetése, a gyógyszerkönyvek megjelenése és a gyógyszerészetre vonatkozó jogszabályok alkotása és hatályba helyezése. A fejlődés folyamán az államnak egyre nagyobb a befolyása a gyógyszerészet helyzetének alakításában és a gyógyszer-ellátás egységes irányításában, mígnem a gyógyszer-ellátás — miként az egész egészségügyi ellátás is — állami feladattá vált. Az állami gyógyszerészet keretein belül viszont kialakultak azok a feltételek, amelyek nemcsak lehetővé teszik hanem nem is nélkülözhetik a gyógyszer-ellátás korszerű megvalósítását és fejlesztését, a gyógyszer-ügyi szervezés elvi és gyakorlati alapjainak kidolgozását.

A gyógyszer-ügyi szervezés jelentősége napjainkban egyre növekszik. Az orvosi, gyógyszerészeti és kémiai tudományok fejlődése következtében a prevenció és terápia eszközei egyre inkább kémiai természetűek, egyre nagyobb számban jelennek meg a szintetikus gyógyszerek. Számátalan új gyógyszerünk ma már nélkülözhetetlen eszköze a korszerű egészségügyi ellátásnak. Ennek következtében a gyógyszerek előállításához, ellenőrzéséhez, forgalombahozatalához, megfelelő felhasználásához igen jelentős egészségügyi érdekek fűződnek.

Hazánkban a lakosság egészségügyi ellátását szolgáló gyógyszer-szükségleten túlmenően jelentős mennyiségű gyógyszer gyártásához rendkívül fontos népgazdasági érdek fűződik, mert gyógyszer-exportunk évről-évre emelkedik, a magyar gyógyszerek iránt szinte világszerte egyre nagyobb igény mutatkozik.

Az egészségügyi és külkereskedelmi célokat szolgáló gyógyszer-cikkek megfelelő mennyiségben és minőségben való biztosítása a gyógyszer-ügyi szervezés feladata. Ezen feladat jelentősége napjainkban egyre növekszik és nem nélkülözheti a tudományosan megalapozott szervezést és irányítást.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. *Halmi J.*: A gyógyszerészet története. Kézirat 1962. Egyetemi jegyzet.
2. *Dr. Baradlai J. és Bárony E.*: A magyarországi gyógyszerészet története. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület kiadása 1930.
3. *Dr. Fülöp T.*: A magyar egészségügy szervezete és működése. Medicina Könyvkiadó Bp. 1959.
4. Magyar Gyógyszerkönyv V. kiadás. Egészségügyi Kiadó 1954.

РЕЗЮМЕ

Автор определяет задачу фармацевтической организации, и намечает ее в самом удобном устройстве, функционировании и развитии организации лекарственного снабжения. Он пишет кратко об истории образования фармацевтического снабжения. Он устанавливает, что в развитии лекарственного снабжения большую роль играли развитие наук, оформление общественного и экономического строя, введение

университетского образования фармацевтов, появление фармакопей, создание и вступление в силу законов, касающихся фармацевтики.

ZUSAMMENFASSUNG

Eingangs werden die Aufgaben der Organisation im Apothekenwesen festgelegt. Diese umfassen den Entsprechenden Aufbau, Funktion und Weiterentwicklung des Arzneimittelversorgungsnetzes. Nach einem historischen Rückblick auf die Ausbildung der Organisation wird festgesetzt, dass in der Entwicklung der

arzneimittelversorgung der Fortschritt der Wissenschaft, die jeweilige Gesellschafts- und Wirtschaftsordnung, die pharmazeutische Hochschulausbildung die Erscheinung der Arzneibücher und die Schaffung von einschlägigen Rechtsnormen eine entscheidende Rolle spielten

(Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központja Bp. V, Zrínyi u. 3.)

Érkezett: 1963. I. 31.

Asszisztensek rovata

VESZPRÉM MEGYE GYÓGYNÖVÉNYEI

NAGY JENŐ

Dolgozatomban megyénk vadontermő gyógynövényeivel foglalkozom, különös tekintettel termőhelyeik ismertetésére. A növények morfológiai leírására és hatóanyagaik ismertetésére nem tértek ki, mivel ezek az adatok a gyógyszerészek rendelkezésére állnak a szakkönyvekben.

Mindenekelőtt megemlékezem azokról, akik a múltban e terület növényvilágát kutatták. A felsorolást *Kitaibel* Pálnak (1757—1817) a budapesti egyetem botanikus professzorának a nevével kezdem, aki sokfelé megfordult a Bakonyban botanikai útjai során.

Időrendi sorrendben még a következőket említem meg: *Horváth* Mihály (1780—1856) Veszprém megye fizikusa, főleg a keleti Bakony növényvilágát kutatta, *Rómer* Flóris (1815—1889) bencés tanár az archeológia egyetemi tanára, *Simonkai* Lajos (1851—1910) egyetemi magántanár, *Pillitz* Benő (1825—1910) Veszprém megye tiszteletbeli főorvosa, aki 15 évi kutató munka után adta ki *Veszprém vármegye növényzete* című művét. *Borbás* Vince (1844—1910) a Balaton-felvidék növényvilágát ismertette. Dr. *Rédl* Rezső veszprémi tanár a 20-as és 30-as években 14 éven át kutatta a Bakony növényvilágát. Rajtuk kívül még számos botanikus foglalkozott és foglalkozik a Bakony és a Balaton-felvidék növényvilágával.

A megye földrajzi és geológiai, valamint éghajlati viszonyainak rövid leírása.

Röviden összefoglalom azokat a földrajzi, geológiai és éghajlati tényezőket, melyek hozzájárultak megyénk gazdag és változatos flórájának kialakulásához.

Megyénk növényvilága gazdag és változatos. Mutatja ezt az is, hogy Gyógyszerkönyvünkben és a FoNo. IV-ben szereplő hazai gyógynövények egy kivételével (*Digitalis lanata*) mind fellelhetők megyénkben (Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az összes előforduló gyógynövény gyűjtésével érdemes foglalkozni, mert egyesekből jóformán csak néhány példány található.)

Veszprém megye legnagyobb része a Bakony és a Balatonfelvidék egymással geológiailag szorosan kapcsolódó területén fekszik. A felszínen levő kőzetek közül legrégebbi a Balaton északi partján Vörösbénytől Badacsonyórsig húzódó vörös homokkő, mely a föld őkorának utolsó szakaszában, a permben képződött.

A Bakony legelterjedtebb kőzete a mészkő és dolomit a középkor első korszakában a triászban rakódott le. Krétakori üledéket a sümegi várhegyen, az ajkai Csingervölgyben és Zirc környékén találunk. A harmadkor legutolsó korszakában a pliocénben lezajló heves vulkáni tevékenységek eredményei a vulkanikus hegyek (Badacsony, Szentgyörgyhegy, Somló, Kabhegy stb.)

A Magyar Középhegységben, ahogy közeledünk északkelet felől délnyugat felé egyre jobban érvényesül a Földközi tenger és az Atlanti óceán hatása, melyet enyhébb tél és hűvösebb nyár jellemez.

Híven tükrözi ezt a Bakony flóraclemeinek megoszlása, melyben feltűnően sok, majdnem 10% a mediterrán elem. A Bakony és Balaton felvidék felszínének fele mészkő és dolomit, ezért a 7—800 milliméter évi csapadék ellenére is víz-szegénynek mondható, mivel a mészkő és a dolomit felszínére hulló eső eltűnik azok repedéseiben, és csak a hegy lábánál bújik elő bővíző forrásokban (pl. Tapolcafő, Inota). Az elmúlt évszázadok kíméletlen erdőirtása még jobban fokozta ezt a víz-szegénységet.

A megyében található gyógynövények felsorolása és lelőhelyük ismertetése.

A növények megnevezése utáni jelzések (Ph. Hg. V) az V. Gyógyszerkönyvben hivatalos, (FoNo. IV) a IV. FoNo-ban szereplő gyógynövényeket jelzik.

1. *Achillea millefolium* L. (Közönséges cickafark) (Ph. Hg. V.) Kaszálókon, útszéleken mindenfelé gyakori.

2. *Acorus calamus* L. (Orvosi kálmos) (Ph. Hg. V.) Mocsaras, ingoványos helyeken, Keszthely, Hévíz, Fenékpuszta, Sümeg környékén szóróványosan talál-